

Perustoimeentulotuen siirto kunnilta Kelaan: kokemuksia ensimmäiseltä vuodelta

PRO-SOS -HANKKEEN SEMINAARI

10.1.2018, Jyväskylä

Minna Ylikännö, VTT
Johtava tutkija, Kela
minna.ylikanno@kela.fi

Mitkä ovat perustoimeentulon Kela-siirron tavoitteet?

- Hallituksen esityksen (HE 358) mukaan uudistuksen tavoitteet ovat seuraavat:
 - 1) toimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen yksinkertaistuvat,
 - 2) asiakas saa toimeentuloa turvaavat etuudet saman viranomaisen kautta,
 - 3) tuen hakijoiden yhdenvertaisuus lisääntyy ja
 - 4) henkilöstövoimavarat saadaan tehokkaampaan käyttöön (sosiaalihuollon asiakastyön osalta)
- Uudistuksen onnistumisen kannalta ratkaisevaa on, miten uusi toimeentulotukijärjestelmä
 - tavoittaa tuen tarvitsijat, myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevat (alikäyttö, palvelukanavien käyttö),
 - yksinkertaistaa asiakkaiden asioinnin (yhden vai kahden luukun periaate, kaikki etuudet samalta luukulta) ja tuottaa myönteisiä palvelukokemuksia,
 - toteuttaa Kelan ja kuntien yhteistyötä ja asiakasohjausta sosiaalihuollon palvelujen piiriin,
 - tuottaa yhdenvertaisesti harkitun viimesijaisen turvan ja
 - toimii henkilöstötehokkaasti ja pitää kustannukset hallinnassa.

Ovatko talven toimeentulotuet vaarassa? Valtava Kela-siirto ei ole läpihuutojuttu

Kunnissa pelätään loppuvuoden toimeentulotukihakemusten ruuhkautuvan. Hakijan pitää itse huolehtia tämän vuoden viimeinen kunnan tukipäätös Kelaan - tietosuojasystä päätös ei kulje sähköisesti kunnista Kelaan.

■ Toimeentulotuki 29.9.2016 klo 15:30 | päivitetty 17.3.2017 klo 15:31

Päivän lehti 13.1.2017 | MieliPide

Toimeentulotuen siirto Kelaan toi pulmia monien arkeen

Kuntaliitto: "Kela pompottelee toimeentulotuen hakijoita luukulta toiselle parin euron vuoksi"

KOTIMAA 17.01. © 16.23 Päivitetty © 16.23

Kela myöntää, ettei toimeentulotuen siirto mennytkään kuin Strömsössä – Käynnistää rekrytoinnit

Talouselämä | 22.2. 13:42 | päivitetty 22.2. 13:44

Toimeentulotukeen jäi valuvika

Kela-siirto oli huono ratkaisu heikompi- osaisille, sanoo THL:n tutkimuspäällikkö Minna Kivipelto.

Uudistusta tulee arvioida!

- Eduskunta edellyttää, että uudistuksen vaikutuksia toimeentulotukea saavien määrään, toimeentulotukijaksojen keston ja toimeentulotuen kustannuksiin **seurataan ja arvioidaan** myös sitä, tukeeko uudistus tuen luonnetta väliaikaisena, itsenäistä suoriutumista edistävänä ja syrjäytymistä ehkäisevänä taloudellisena etuutena.
- Kelaan kertyvä asiakastieto on kattavaa ja sitä hyödynnetään sekä tilastojen tuottamisessa että rekisteritutkimuksessa
- Vuoden 2017 vastattiin useisiin tietopyyntöihin - kiinnostus on ollut laajaa ja tietoa on pyydetty sekä päätöksentekoa varten että median tarpeisiin

Kela tutkii

- Kelassa on pieni, mutta aktiivinen (ja kriittinen) toimeentulotuen tutkijoiden ryhmä (Ylikännö, Veilahti, Heinonen, Laatu, Korpela, Raittila)
- Tuloksia on julkaistu mm. Sosiaalivakuutus –lehdessä, Kelan tutkimusblogissa ja TITA –hankkeen Policy Brief –julkaisussa
- Perustoimeentulotuen Kela-siirron ja uuden toimeentulotukijärjestelmän tiimoilta on järjestetty seminaareja ja tutkijatapaamisia
- Yhteistyötä tehdään tiiviisti THL:n, yliopistojen, SOSTE:n ja muiden tutkimuslaitosten kanssa
- Toimeentulotukijärjestelmää tutkitaan myös Suomen Akatemian TITA-tutkimushankkeessa, jota johtaa prof. Mikko Niemelä Turun yliopistosta – keskiössä politiikkamuutosten vaikutukset hyvinvointivaltion toimintaan ja toimintaedellytyksiin

Mitä Kelaan siirrettiin?

- Kela otti 1.1.2017 hoitaakseen perustoimeentulotuen maksatuksen sekä toimeentulotukihakemusten käsittelyn
- Muuttuiko sosiaalihuollon tuki yhdessä yössä taloudelliseksi etuudeksi?
- Kelalla on vahva osaaminen etuusratkaisutyössä ja etuuksien maksatuksessa
- *Toimeentulotuki ei ole kuitenkaan pelkkä etuus muiden joukossa – oma kokonaisuutensa, jossa vaaditaan sosiaalityön vahvaa osaamista, ymmärrystä asiakkaiden erilaisista vaikeistakin tilanteista (sosiaaliset ongelmat, velat, työttömyys, elämänhallinnan ongelmat jne.)*

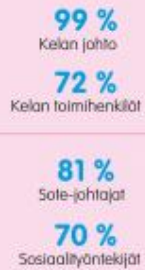
Uhkia ja mahdollisuuksia?

- Kun perustoimeentulotukea ei enää haeta ja saada asuinkunnasta, kytkös sosiaalityön ja toimeentulotuen välillä katkeaa?
- Toimeentulotuen hakeminen on koettu leimaavana – Kelasta toimeentulotuen hakeminen on helpompaa (ml. sähköinen hakeminen)?
- Toimeentulotuen myöntäminen sisältää paljon harkintaa – Kela-siirron myötä toimeentulotukiasiakkaita kohdellaan tasapuolisemmin?
- Kuntien ICT-järjestelmät alikehittyneet – Kela-siirrolla saadaan hallinnollisia säästöjä?
- Sosiaalityöntekijöiden aikaa on mennyt toimeentulotukihakemusten käsittelyyn – Kela-siirto vapauttaa resursseja varsinaiseen asiakkaiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön?

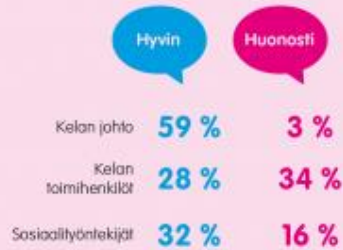
Miten toimeentulotuen perusosan siirto kunnista Kelaan vaikuttaa?

Päätös oikea vaikeuksista huolimatta

KELA-SIIRRON KANNATUS

MITEN YHTEISTYÖ SUJUNUT KELAN JA KUNTIEN VÄLILLÄ?

SOSTE: Sosiaalibarometri 2017

Kela-siirron vaikutus asiakkaan oikeuksiin

"ASIAKKAILLA ON EPÄTIETOISUUTTA SIITÄ, MIHIN TOIMEENTULOHAKEMUS JÄTETÄÄN"

"KAIKKEIN HEIKOIMMASSA ASEMASSA OLEVIEN TOIMEENTULOTUKIASIAKKAIDEN ASEMA HEIKKENEE"

Millainen vuosi on takana?

- Vuoden 2017 aikana tehtiin yhteensä vajaa 1,7 milj. ratkaisua toimeentulotuen hakemuksiin
- Tukea myönnettiin 1,4 milj. tapauksessa, osamyöntöjä oli noin 127 000, hylkääksiä noin 374 000 ja lakkautuksia vajaa 3 000.
- Hakemusten määrä oli korkeimmillaan marraskuussa, jolloin niitä tuli Kelaan 168 249
- Tuolloin (11/17) toimeentulotukea myönnettiin vajaalle 28 000 nuorelle (18-24-vuotias) ja noin 3 000 eläkeläiselle (yli 64-vuotias)
- Nuorille oli tehty hylkääviä päätöksiä noin 10 500 ja eläkeläisille reilu 3 600

- Marraskuussa 2017 perustoimeentulotukea myönnettiin noin 81 000 yhden hengen kotitaloudelle
- Lapsiperheille tehtiin noin 25 000 myönteistä päätöstä, näistä reilu 15 500 yksinhuoltajaperheille
- Keskimääräinen käsittelyaika (ennen lisäselvitysten pyytämistä) oli 4,6 päivää – pahimmillaan tilanne oli maaliskuussa, jolloin vastaava aika oli 6,9 päivää
- Yli puolessa päätöksistä tuki on myönnetty 1 kuukaudelle – nuorilla 69 % ja eläkeläisillä 50 %
- Vain noin joka kymmenes päätös tehdään pidemmäksi ajaksi kuin 1-2 kuukaudelle

- Vuoden 2017 aikana tehtiin vajaa 130 000 palvelutarveilmoitusta hakijan asuinkuntaan
- Näistä 12 600:ssa syynä oli alle 25-vuotiaiden pitkittynyt toimeentulotuen saanti
- Alennettu perusosa oli syynä noin 24 500 palvelutarveilmoituksessa
- Sosiaalityön tarve oli syynä noin 9 600 ilmoituksessa
- Lastensuojelulain 25§ perusteella tehtiin vuonna 2017 yhteensä 168 palvelutarveilmoitusta kuntiin
- Päihteiden käyttö tai riippuvuus oli syynä 161 palvelutarveilmoituksessa

- Perusosaa alennettiin vuoden aikana noin 11 000 saajakotitalouden kohdalla
- Perustoimeentulotuen saajakotitalouksista oli täysin tulottomia vajaa 70 000
- Vain asumistukea saaneita kotitalouksia oli noin 63 000
- Nuorissa tulottomia kotitalouksia on suhteellisesti enemmän kuin vanhemmissa ikäluokissa

- Perustoimeentulotukea maksettiin koko vuonna yhteensä noin 722 milj. euroa
- Marraskuussa 2017 perustoimeentulotuen menot olivat lähes 58,7 milj. euroa
- Tästä valtaosa on kuntien ja valtion puoliksi maksamaa toimeentulotukea – noin 2 milj. euroa on valtion kokonaan rahoittamaan toimeentulotukea
- Maksetusta perustoimeentulosta varsinaisiin asumisen kuluihin myönnettiin tukea noin 25,5 milj. euroa

Millainen vuosi on takana?

- Vuoden 2017 aikana tehtiin yhteensä vajaa 1,7 milj. ratkaisua toimeentulotuen hakemuksiin
- Tukea myönnettiin 1,4 milj. tapauksessa, osamyöntöjä oli noin 127 000, hylkäyksiä noin 374 000 ja lakkautuksia vajaa 3 000.
- Hakemusten määrä oli korkeimmillaan marraskuussa, jolloin niitä tuli Kelaan 168 249
- Tuolloin (11/17) toimeentulotukea myönnettiin vajaalle 28 000 nuorelle (18-24-vuotias) ja noin 3 000 eläkeläiselle (yli 64-vuotias)
- Nuorille oli tehty hylkääviä päätöksiä noin 10 500 ja eläkeläisille reilu 3 600

- Perustoimeentulotukea maksettiin koko vuonna yhteensä noin 722 milj. euroa – vuonna 2016 perustoimeentulotuen menot olivat noin 651 milj. euroa (THL, toimeentulotuki 2016)
- Marraskuussa 2017 perustoimeentulotuen menot olivat lähes 58,7 milj. euroa
- Tästä valtaosa on kuntien ja valtion puoleksi maksamaa toimeentulotukea – noin 2 milj. euroa on valtion kokonaan rahoittamaan toimeentulotukea
- Maksetusta perustoimeentulosta varsinaisiin asumisen kuluihin myönnettiin tukea noin 25,5 milj. euroa
- Terveystuomien perustoimeentulotukea myönnettiin noin 6 milj. euroa

- Marraskuussa 2017 perustoimeentulotukea myönnettiin noin 81 000 yhden hengen kotitaloudelle
- Lapsiperheille tehtiin noin 25 000 myönteistä päätöstä, näistä reilu 15 500 yksinhuoltajaperheille
- Keskimääräinen käsittelyaika (ennen lisäselvitysten pyytämistä) oli 4,6 päivää – pahimmillaan tilanne oli maaliskuussa, jolloin vastaava aika oli 6,9 päivää
- Yli puolessa päätöksistä tuki on myönnetty 1 kuukaudelle – nuorilla 69 % ja eläkeläisillä 50 %
- Vain noin joka kymmenes päätös tehdään pidemmäksi ajaksi kuin 1-2 kuukaudelle

- Kaiken kaikkiaan vuoden 2017 aikana perustoimeentulotukea myönnettiin noin 277 300 kotitaloudelle Suomessa
- Näissä hakijana on ollut työtön työnhakija noin 209 300 kotitaloudessa ja työssä käyvä noin 34 300 kotitaloudessa
- Nuoria 18-25-vuotiaita perustoimeentulotuen saajia oli vuoden aikana noin 85 500
- Lapsiperheitä oli tuen saajissa noin 177 000, joista yhkotalouksia reilu 94 000
- Etuoikeutettua tuloa oli 42 000 kotitaloudella (noin 10 % kaikista saajakotalouksista)

- Suurimman kansalaisuusryhmän (muut kuin suomalaiset) perustoimeentulotuen saajissa muodostavat Irakista tulleet
- Seuraavaksi suurimmat tuen saajaryhmät tulevat Venäjältä, Virosta, Somaliasta, Afganistanista, Syyriasta ja Iranista
- Kela myöntää perustoimeentulotukea kymmenien eri kansallisuuksien edustajille
- Kelassa pyritään palvelemaan mahdollisimman monella kielellä – suurimmat kieliryhmät otettu huomioon esitteissä ja eri palvelukanavissa
- Asumisperusteinen sosiaaliturvajärjestelmä on inklusiivinen ja luo pohjaa sosiaaliselle koheesiolle
 - Todellisuudessa kieliongelmat ja yleiset asenteet vaikeuttavat maahanmuuttajataustaisten henkilöiden integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan

Köyhyys on todellinen ongelma

- Perustoimeentulotuen saajakotitalouksista oli tulottomia tai vain asumistukituloa saavia reilu 114 000
- Näistä vajaa 70 000 sai muutakin kuin asumistukea (mm. lapsilisä) - 3 011 yh-kotitaloutta
- Vain asumistukea saaneita kotitalouksia oli noin 63 000 – suhteellisesti eniten yhden hengen kotitalouksissa ja lapsettomissa pareissa
- Nuorissa tulottomia kotitalouksia on suhteellisesti enemmän kuin vanhemmissa ikäluokissa

- Vuoden 2017 aikana tehtiin vajaa 130 000 palvelutarveilmoitusta hakijan asuinkuntaan
- Näistä 12 600:ssa syynä oli alle 25-vuotiaiden pitkittynyt toimeentulotuen saanti
- Alennettu perusosa oli syynä noin 24 500 palvelutarveilmoituksessa
- Sosiaalityön tarve oli syynä noin 9 600 ilmoituksessa
- Lastensuojelulain 25§ perusteella tehtiin vuonna 2017 yhteensä 168 palvelutarveilmoitusta kuntiin
- Päihteiden käyttö tai riippuvuus oli syynä 161 palvelutarveilmoituksessa

Uudenlainen asiakasryhmä

- Toimeentulotuen tilastojen taakse kätkeytyy laaja joukko ihmisiä, jotka elävät köyhydessä ja puutteessa joko lyhytaikaisesti tai pitkittyneesti
- Elämäntilanteet ovat vaikeita – kuunteleminen voi riittää, mutta tilanteet vaativat myös sosiaalityön osaamista
- Uhkaavat tilanteet ovat lisääntyneet selvästi Kelan toimistoissa – toimihenkilöihin kohdistuvat uhat jopa lähes kymmenkertaisesti
 - Millä eväillä autetaan niitä, jotka ovat poiskäännytettyjä, syrjäytettyjä ja lannistuneita?
- Pelkkä rahallinen tuki ei aina riitä – palvelujärjestelmän pitää toimia, jos halutaan pitää kaikista huolta
 - Sosiaalityö on vankkaa osaamista ja ammattitaitoa vaativa professio – hankittu arvostus ei saa rapautua!

Mitä edessä vuonna 2018?

- Uutta toimeentulotukijärjestelmää kehitetään edelleen
- Henkilöstöresursseja lisätään, jotta Kela pystyy palvelemaan asiakkaitaan nykyistä paremmin
- Tutkimus tuottaa tietoa sekä Kelan oman toiminnan kehittämiseen että päätöksentekoon
- Kelan tilastot kehittyvät ja perustiedot on kaikkien saatavilla Kelastosta

- Millaisia uudistuksia tuovat tullessaan Eriarvoisuus –työryhmä ja Perusturvan ja toimeliaisuuden –työryhmä?
- Millaisia vaikutuksia on tehdyillä muutoksilla muuhun sosiaaliturvaan (esim. aktiivimalli)?
- Miten pystytään takaamaan se, että viimesijaisen toimeentuloturvan tarpeessa olevat saavat juuri sen tuen, jota he tarvitsevat – asiakaslähtöisesti, arvostaen ja kunnioittaen?

”Päätökset eivät ole kasvottomia”

KIITOS!